
Els tres reis d'Orient*

per Sophia de Mello Breyner Andresen

I. GASPAR

En aquell temps, a la ciutat de Kalash, el príncep Zukarta va instaurar el culte del vedell d'or.

L'estàtua clavava sobre les multituds submises els seus ulls espantats, molt oberts, pintats de color blanc i negre. Del fons de les pupil·les n'aflorava quasi una interrogació, com si l'abast del seu poder la sorprengués. Era un vedelló amb unes banyes petites i retorçades, unes potes musculoses i un front obtús, estret i corrugat. Les quatre potes, ben assentades a terra, feien una gran impressió de ferma i estabilitat que apaivagava el cor dels fidels. I, per tot el seu cos, hi lluïa l'or, un or compacte, dur, pesant, llampurnejant.

Davant l'ídol, les dones, vinclades, escombraven el marbre clar dels graons amb llurs cabells negres, gairebé blaus. Des dels confins del desert, dels oasis llunyans, dels llogarets perduts, arribaven homes que dipositaven llur ofrena davant l'altar: venien a oferir or a l'or. I els prohoms de Kalash, jutges i caps militars, desfilaven reverents per davant el vedell. Darrere, hi seguien els comerciants, els venedors, els terrissaires, els teixidors. Besaven els graons de l'altar i dipositaven a terra llur ofrena: duïen or a l'or. Fins els sacerdots de la Lluna, seguits de fidels i acòlits, es prostraven, de genolls, amb el cap tocant a terra, davant l'ídol nou de Kalash.

* Sophia de MELLO BREYNER ANDRESEN, *Os três reis do Oriente*, dins *Contos exemplares* (Coimbra, Figueirinhas, 1986), ps. 163-188.

Zukarta contemplava totes aquestes coses amb gran alegria, car el culte de l'or era la base del seu poder.

Pocs eren els qui no acudien al temple, cada vegada menys. Els més pobres, els més vergonyants, els més humiliats, no gosaven pas presentar-s'hi. Eren com una raça a part, ja que la pobresa era vista com l'estigma que marcava tots aquells que el vedell no estimava. En el fons de llurs ànimes, tan humiliades que gairebé no gosaven pensar el seu propi pensament, els més pobres, els més vergonyants, esperaven un altre déu.

Els i Gaspar.

Una delegació de notables va anar al palau de Gaspar. I li digueren:

—Com és que encara no has vingut al temple del Vedell? És que tal vegada no tens or per a fer-li'n oferiment? Què hi tens, tu, en comú, amb la xurma dels molls? Que potser no vas vestit de porpra i de fil com un rei? Per què desafies el poder de Zukarta? Que ets un traïdor, potser? En el culte del Vedell hi ha la prosperitat i la grandesa de Kalash. No et deus pas haver venut als nostres enemics?

Gaspar respongué:

—No puc adorar el poder dels ídols. El meu déu és un altre i crec en el seu adveniment, que la Terra i el Cel m'anuncien.

En sentir aquesta resposta, els caps de les tribus i els prohoms de Kalash digueren:

—Ens separem de tu perquè tu t'has separat de nosaltres i has renegat dels nostres camins. Mai més no podràs prendre part en les nostres assemblees. Ni se t'escollarà als nostres consells, ni participaràs en les nostres festes i els nostres banquets. Ni tampoc no tindràs lloc a la nostra força. Els soldats no protegiran ni casa teva ni les teves caravanes. I seràs presa fàcil dels bandits. No rebràs la protecció de les nostres lleis, i els nostres jutges dictaran sentència contra tu, i la teva raó serà com un grapat de cendra. Com la xurma, no tindràs ni protecció ni defensa mentre no et prostris davant l'altar del Vedell per adorar els ídols que nosaltres adorem.

I Gaspar respongué:

—El meu déu és dintre meu com un doll que no para de brollar i és al meu voltant com el mur d'una fortalesa.

Llavors els notables de Kalash s'espolsaren les sabates i sortiren del palau.

D'ençà d'aquell dia moltes calamitats es van abatre sobre Gaspar. Els bandits li assaltaren les caravanes i els lladres li saquejaren els palmerars. Mans misterioses apedregaven de nit casa seva i, a l'aigua de les seves cisternes, hi apareixia, flotant, fruita podrida i ocells morts.

I va començar el temps de la solitud.

Els visitants ja no van tornar a penetrar en els patis frescos del palau, i l'aigua, corrent pels estanys, va deixar d'acompanyar la remor suau de les converses. Els parents i els amics es feren fonedissos, talment devorats per la penombra, i totes les coses semblaven envoltades d'escàndol i de terror.

Però el temps creixia.

I Gaspar escoltava el temps créixer. La solitud creava al voltant seu un espai transparent de limpiditat on els instants avançaven un per un i on l'univers sencer semblava atent. El silenci era com la mateixa paraula repetida moltes i moltes vegades.

I, abocat sobre el temps, Gaspar pensava: «Què pot créixer dins el temps sinó la justícia?»

Agenollat a la terrassa, Gaspar contemplava el cel de la nit. Contemplava l'alta i vasta volta nocturna, fosca i lluminosa, que mostrava i amagava en-sems.

I digué:

—Senyor, que n'ets de lluny i amagat i present! Només sento el ressò del teu silenci que avança cap a mi, i la meua vida tot just si toca la franja límpida de la teua absència. Fito la solemnitat de les coses que hi ha al meu voltant com aquell qui prova de desxifrar un escrit difícil. Però ets tu, que em llegeixes i em coneixes. Fes que res del meu ésser no s'amagui. Crida a la teua claredat tot el meu ésser per tal que el meu pensament es faci transparent i pugui escoltar la paraula que em dius des de temps.

Primer va semblar a Gaspar que l'estel era una paraula, una paraula dita de sobte en la muda atenció del cel.

Però després l'esguard se li va anar acostumant a aquella nova lluentor i va veure que allò era un estel, un estel nou, semblant als altres, però una mica més pròxim i més clar, i que, molt lentament, lliscava cap a l'Occident.

I fou per seguir aquell estel que Gaspar va abandonar el seu palau.

II. MELCIOR

La placa de fang havia passat de generació en generació, d'edat en edat, de mà en mà. En aquella placa hi havia escrit que seria enviat al món un redemptor i que sorgiria un estel a l'Orient per guiar aquells qui en cercaven el regne.

La placa era un rectangle petit d'argila, ennegrit pel temps, d'aspecte fràgil, pobre i gastat. Era un prodigi que hagués perdurat, sense perdre's, durant tants de segles de ruïnes i opulències, de saqueigs, incendis i guerres. Era un prodigi que hagués pogut perdurar, sense perdre's, malgrat l'ambició, la violència, l'agitació i la indiferència dels homes.

Era allí, a palau, arrencada al costat de milers de plaques que enumeraven victòries, batalles, massacres i riqueses.

Tenia els caràcters mig esborrats pel pas del temps i l'escriptura era tan antiga que es feia difícil de desxifrar-la amb un rigor exacte. N'eren possibles moltes lectures.

Per això el rei Melcior va convocar tres assemblees de savis, perquè junts esbrinassin quina era la interpretació certa d'aquell text antiquíssim.

Primer van venir els historiadors, aquells qui aprenen tota la ciència de les biblioteques i que coneixen fins al detall més mínim l'escriptura, el llenguatge, els usos, els costums, els annals i els codis dels temps passats.

L'assemblea es va reunir durant tot un mes al palau del rei. Era al pic de l'estiu i la calor s'apostentava feixugament damunt els terrats cecs de sol. Al jardins les palmeres es refregaven les unes amb les altres, fent una remor metàl·lica, amb les fulles agusades i dures com serres.

En arribar el capvespre els savis s'asseien formant cercle al pati interior del palau. Melcior presidia. Un murmurí suau d'aigua lliscant pels estanys acompanyava els debats. Esclaus descalços circulaven en silenci bo i servint vi de dàtil rebaixat amb neu de les muntanyes.

El cercle d'homes asseguts descrivia una àrea buida i, al bell mig d'aquesta àrea, hom hi havia posat una taula de pedra damunt la qual havia estat col·locada

la placa de fang. Semblava extremament petita i insignificant, enmig de tant d'espai i d'opulència; semblava un detritus de les eres antigues que hagués estat abandonat allí pel temps.

Durant els llargs debats, durant trenta dies, els savis van estudiar i examinar meticulosament cada línia d'aquells caràcters antiquíssims.

I el dia que feia trenta s'aixecà Negurat, arxiver major del temple de la Lluna, i digué:

—Crec que la lectura que tu, oh rei, has fet d'aquest text no és pas la bona. Perquè has llegit: «Serà enviat al món un redemptor i un estel s'encimbellarà a l'Orient per guiar aquells qui en cerquen el regne.» Però la significació exacta d'aquest text antic és una altra: així, els caràcters on tu has llegit *redemptor* significaven, a l'era remota que aquesta placa fou gravada, no pas *redemptor*, sinó *gran rei*; i els caràcters on has llegit *serà* i *s'encimbellarà* no expressen pas formes verbals del futur, sinó formes verbals del passat; i el verb *cercar* no és pas en present, sinó en pretèrit perfet; i, on has llegit *per guiar*, cal llegir-hi, d'acord amb els mètodes de desxiframent dels textos antics, *guiant*. Així, doncs, oh rei, contràriament a allò que et va semblar entendre, aquest text no es refereix pas al futur, sinó al passat, i no anuncia l'adveniment de cap salvador, sinó que glorifica les obres d'un gran personatge dels temps pretèrits. La lectura correcta d'aquest text és, doncs, al meu parer, la següent: «Fou enviat al món un gran rei que com un estel dominà l'Orient bo i guiant aquells qui en cercaven el regne.»

Quan Negurat va haver acabat de parlar, es va aixecar Atmad, arxiver major de palau, i digué:

—Gran és la ciència de Negurat. Però la interpretació de l'escriptura antiga enclou dificultats terribles. No hi ha cap dubte que al text que ens ha estat presentat cal que hi llegim *gran rei* i no pas *redemptor*. Tanmateix, no estic pas d'acord amb allò que s'ha dit de les formes verbals: crec que el verb *ésser* i el verb *encimbellar-se* són realment en futur. I tampoc no estic d'acord en la manera com han estat llegides les paraules *guiar*, *cerquem* i *regne*. I també penso que el verb *encimbellar-se* té aquí el sentit de *dominar*. De manera que, al meu parer, la lectura correcta del text és aquesta: «Serà enviat al món un gran rei que com un estel dominarà l'Orient per engrandir aquells pobles que n'acceptin el poder.» Perquè aquesta inscripció és de fet una profecia, però una profecia que ja s'ha acomplert. És evident que aquest gran rei és el gran Alexandre, que va dominar tot l'Orient fins al regne de Poros i que va morir, com sabeu, a Babilònia.

I quan Atmad va haver acabat de parlar, es va aixecar el vell savi Akki, que digué:

—He admirat les paraules sapients que he sentit. Però el cert és que la lectura d'aquest text antiquíssim desvetlla tants de dubtes i són tantes les interpretacions que té, que podem resoldre que, veritablement, oh rei, res no podem concloure.

Aleshores Melcior es va aixecar i digué:

—Aneu-vos-en en pau i repreneu els vostres estudis. Jo continuaré preguntant, escoltant i esperant.

Al cap d'un mes va reunir al palau reial l'assemblea d'homes de lletres.

Melcior els va proposar els dubtes i les interpretacions dels historiadors, i durant trenta dies els homes de lletres van estudiar el text.

I el dia que feia trenta, en arribar el capvespre, havent-se assegut tots en cercle i havent-hi al mig la taula de pedra damunt la qual hi havia col·locada la placa de fang, es va aixecar Ken-Hur i digué:

—La poesia no s'expressa d'una manera directa. El text que tenim davant nostre és un poema i per això mateix cal prendre'l com una metàfora que no es

refereix ni al passat ni al present ni al futur del món en què vivim, sinó solament al món interior del poeta, que és el món de la poesia sempre girat cap a l'esdevenidor i cap a l'esperança. Aquest text no parla de fets reals i només simbolitza l'esperit creador de l'home.

Tot seguit va parlar Amer, que digué:

—Aquest text és un poema i per aquest motiu es col·loca al marge de l'experiència vital. El poema no fa pas referència a allò que és, sinó a allò que no és. Puix la naturalesa és una caixa plena de coses de la qual el poeta extreu una cosa que no hi és continguda.

Després es va aixecar el germà d'Amer, que digué:

—En un poema no cal pas cercar-hi cap sentit, ja que el poema és, ell mateix, el seu propi sentit. Així com el sentit d'una rosa és solament aquesta mateixa rosa, un poema és un just acord de paraules, un equilibri de síl·labes, un pes dens, l'espendor del llenguatge, un teixit compacte i sense cap replec que només parla de si mateix i que, com un cercle, defineix el seu propi espai, i, dins aquest espai, no hi pot habitar cap altra cosa. El poema no significa, el poema crea.

I en havent acabat el debat, Melcior es va aixecar i digué:

—Us agraeixo les vostres paraules. Jo continuaré cercant, escoltant i esperant.

Aleshores els homes de lletres es van retirar i el rei va quedar tot sol al pati, davant la placa de fang, escoltant córrer l'aigua i la caiguda de la nit.

Al cap d'un mes es van reunir a palau els homes savis. Melcior els va proposar els dubtes dels historiadors i dels homes de lletres, i la nova assemblea va deliberar durant trenta dies.

I el dia que feia trenta, es va aixecar Kish i digué:

—Les multituds ignorants es prosternen davant els ídols, però els qui mediten són coneixents de la solitud de l'univers. Quin redemptor podem esperar? L'univers és com una màquina ben reglada que sense principi ni fi gira lentament a través de les edats i dels cicles. A les constel·lacions i a les llunes, als triangles i als cercles, hi trobaràs les lleis dels nombres que es compleixen i que es compliran inexorablement. Quina redempció podem esperar?

I després va parlar Maro, que digué:

—Els déus que existiren es van extingir ja fa molt de temps, i allò que adorem és només la cendra de la divinitat. Quin home, a l'època que vivim, ha vist mai cap àngel? On és aquell que ha sentit, amb les seves orelles de carn, la paraula d'Isis o d'Assur? Vivim una època de desconhort i totes les coses han esdevingut cegues i sordes. Intentem de sobreviure en un món d'injustícia i de desordre talment com animals perseguits. S'ha tallat el llaç que ens lligava a l'univers atent. Podem picar a terra amb els punys, podem implorar amb el cap tocant la pols. Ningú no ens respondrà. L'ull que ens veia s'ha cegat i l'orella que ens escoltava s'ha assecat. Tot ens és aliè com un lloc que no ens reconeix. I la lluentor dels astres impassibles guspireja damunt la nostra tristesa. Qui pot esperar que es mogui cap estel?

Llavors va parlar Tot, que digué:

—Naixem per morir. Tota la nostra esperança esdevindrà cendra. On és l'home que no ha mort? Alexandre mateix, fill d'Amon, que va establir el seu imperi des d'Egipte fins al regne de Poros, va morir miserablement als palaus de Babilònia. I, tanmateix, la seva joventut radiosa semblava mostrar la naturalesa d'un déu, i era tan gran la seva perfecció que ningú no la podia creure mortal. Qui es podia pensar que moriria el seu cos equilibrat i llis com una columna, la

seva intel·ligència aguda i clara com el sol, la seva mirada directa que simplifica-va totes les coses, el seu rostre brillant com un estendard i la seva alegria invencible? Alexandre, príncep de Macedònia, fill d'Amon, meravella dels pobles, va menar el destí de l'home fins als seus límits darrers, de tal manera que en ell tothom va creure que la naturalesa humana havia assolit la divinitat. Però Alexandre va morir a trenta-tres anys, al cim de la seva força i de la seva glòria, en plena esplendor de la seva joventut. I així els déus ens van dir que l'home no pot ultrapassar el seu destí, i que aquest destí és un destí cap a la mort. Què podem esperar, doncs, oh rei? Res no pot modificar la condició de l'home, i en aquesta condició no hi ha cap lloc per a l'esperança.

Quan els pensadors es van haver retirat, Melcior es va aixecar del tron i es va atansar a la taula de pedra. Entre les grans columnes que envoltaven el pati, la placa d'argila semblava extraordinàriament fràgil i petita. Però el rei va tocar amb el front les lletres gairebé esborrades.

Aquella nit, després que la lluna hagué desaparegut darrere les muntanyes, Melcior va pujar al terrat i veié que al cel, vers l'Orient, hi havia un estel nou.

La ciutat dormia, fosca i silenciosa, recargolada de carrerons i escales confuses. Ja no hi havia ningú passejant per la gran avinguda dels temples. Solament se sentia de tard en tard, provinent de les muralles, el crit de ronda dels soldats.

I per damunt d'un món adormit, sobre l'ombra intricada dels somnis en què els homes es perdien a les palpentes, com dins un laberint espès, humit i movedís, l'estel encenia, jove, centellejant i enlluernat, la seva alegria.

I Melcior va abandonar el seu palau aquella mateixa nit.

III. BALTASAR

El rei Baltasar estimava la frescor dels jardins i somreia en veient el reflex del seu rostre de color de banús en l'aigua clara dels estanys.

I estimava l'alegria, la xerintola i l'abundància dels banquetes, i sovint les seves festes s'allargaven fins a trenc d'alba.

Una matinada, però, quan ja s'havien retirat tots els convidats, el rei es va quedar a la gran sala, tot sol amb un esclau que tocava la flauta.

I li va semblar que la melodia dibuixava en l'aire el contorn d'un espai buit.

Aleshores el cor li va quedar afeixugat de tristesa, i Baltasar pensà: «Pot ser que algun dia jo em retiri de la vida com un convidat saciat que es retira d'un banquet? O tindrè sempre la mateixa set, la mateixa fam, el mateix desig dels moments i dels dies?»

I en havent pensat això va franquejar la porta de la sala i sortí al jardí.

Allà fora, en la llum indecisa de l'alba, el jardí semblava suspès. La broma confonia la línia clara dels estanys i diluïa en l'aire el contorn del brancatge.

Baltasar passejà una bella estona per entre flors i palmeres fins que sortí el sol. I ja de dia va arribar en una terrassa petita que quedava a l'extrem del jardí. Es va abocar a l'ampit i veié que, de l'altra banda del carrer estret, un home jove, estintolat contra una paret, el mirava.

Baltasar va restar immòbil com si el rostre de l'altre li hagués bufetejat la cara. O com si el rostre de l'altre hagués esdevingut tot d'una el seu rostre. O com si per primer cop a la vida hagués vist la cara d'un altre home.

Allò que més el sorprenia d'aquell rostre era la nuesa, l'evidència nua. Era

com si el cerimonial de la vida hagués apartat la seva màscara d'aquell rostre i la realitat mostrés, sense vel de cap mena, l'abandó, el dolor conscient, la condició de l'home.

Era un rostre d'home jove i prim en què els ossos dibuixaven, sense gota d'equívoc, l'ideograma de la fam. La tristor pujava de l'indret més pregon de la memòria i aflorava sencera al tel de les pupil·les. La paciència, talment una cendra subtil, se li havia posat a la testa, sobre els llavis, damunt les espatlles. I en aquella paciència hi havia una tal dolçor, que Baltasar va sentir tot de sobte un desig viu de plorar i de prostrar-se amb el seu propi rostre arran de terra.

I va demanar:

—Qui ets, tu?

—Tinc fam —va murmurar l'home.

—Entra —digué Baltasar—. Manaré que et serveixin les millors fruites, les millors carns, els millors vins. Manaré que et rentin els peus amb aigua perfumada en una palangana d'or. Manaré que et vesteixin de porpra. Manaré que els meus músics toquin per delectar-te les melodies més belles. Et faré venir la tocadora de cítara. Jo mateix et col·locaré dessora els peus la catifa més preciosa, i te m'asseuré al costat per desniar-te la solitud, i escoltaré les teves paraules perquè puguis prendre part en l'alegria i perquè les fonts i els jardins de palau t'esborrin la tristor.

Però l'home, en sentir aquestes paraules, es va espantar. En aquell rostre negre, abocat a la llum blanca de la terrassa, hi havia reconegut amb terror el rostre del rei. I va pensar: «Pobre de mi! Per què em crida, el rei? He vingut a tafanejar al seu palau i això és sens dubte un crim. Val més que fugi abans no arribin els guàrdies.»

Perquè aquell home, com tots els que són molt pobres, sabia que el món era governat per lleis que el perseguïen i el condemnaven, i per això temia a cada moment d'ésser acusat i empresonat per qualsevol raó desconeguda. Corria per un país que no era el seu i on tot era per a ell inseguretat i temença.

I per això va fugir; desaparegué panteixant per entre les giragonses del carreró, sense veure el gest de Baltasar que el cridava.

I a palau el rei digué als seus guàrdies:

—Aneu i cerqueu pels carrers un home jove i prim, vestit amb parracs i que té els ulls plens de tristor i de paciència.

Però, en arribar el capvespre, els guàrdies tornaren i digueren:

—Hem trobat tants d'homes esparracats, tristos i pacients, que no hem sabut distingir quin era aquell que tu cerques.

Per això l'endemà el rei Baltasar, després d'haver-se despullat dels seus vestits de porpra, s'embolicà amb un mantell d'estamena i va sortir tot sol de palau per anar a cercar l'home.

Va baixar pels carrerons del coster i, lluny de les grans avingudes triomfals on la brisa fa xiuxiuejar les fulles dures de les palmeres, recorregué una bona estona els barris pobres de la riba del riu. Els bastaixos del moll alçaren el rostre ombrívol cap a ell, i l'home que venia espardenytes va posar en l'esguard del rei la seva vista cansada. Va veure homes doblegats sota els fardells, va veure els que arrossegaven carros talment com bous, lents i pacients com bous, va veure els que duïen grills als peus, va veure els que s'esquitllaven arrambats a les parets, silenciosos com ombres, va veure els que cridaven, els que ploraven, els que gemegaven. Va veure els que estaven sols, immòbils, estintolats als murs, atònits, interrogant, més enllà de la veu rogallosa dels carrers, el silenci opac, fitant davant seu la via recta del silenci. Va veure els que pescaven peixos petits a les aigües brutes del riu. Va

veure els que tenien la cara de color de drap i les mans fetes de cendra, d'una cendra subtil que el vent s'endua. Va veure l'ombra verda, el regne de la paciència, el país de la desolació sense marges, l'imperi dels humiliats, el cantó sinistre de la vida, la pàtria desheretada, les pregoneses de la ciutat.

I l'endemà el rei va reunir els seus ministres i els digué:

—Maneu que siguin distribuïts els meus tresors i maneu que siguin distribuïdes les reserves acumulades als magatzems i als graners. I que tot sigui repartit entre els afamats i els captaires.

En havent sentit això, els ministres es van retirar a deliberar.

I van tornar al cap de tres dies, i respongueren:

—Els teus tresors no són suficients per a redimir els esclaus, i les reserves dels teus magatzems no són prou per a saciar els afamats. Ni el teu poder no basta per a alterar l'ordre de la ciutat. Si dàvem compliment d'allò que ens vas manar, els fonaments que ens sostenen i els murs que ens protegeixen s'ensulsiarien. El teu desig és contrari al bé del regne.

—Jo cerco una altra llei i cerco un altre regne.

Aleshores els ministres es van retirar, murmurant entre ells:

—Heus ací que ens traeix.

L'endemà Baltasar va anar al temple de tots els déus.

I va llegir aquests mots gravats a la pedra del primer altar: «Jo sóc el déu dels poderosos i a aquells qui m'imploren els concedeixo la força i el domini, mai no seran vençuts i seran temuts com déus.»

El rei va prosseguir cap al segon altar i hi llegí: «Jo sóc la deessa de la terra fèrtil i a aquells qui em veneren els concedeixo la vigor, l'abundància i la fecunditat, i seran bells i feliços com déus.»

El rei es va encaminar cap al tercer altar i hi llegí: «Jo sóc el déu de la saviesa i a aquells qui em veneren els concedeixo l'esperit àgil i subtil, la intel·ligència clara i la ciència dels nombres. S'ensenyoriran de les arts i dels oficis, i s'enorgulliran com déus de les obres que crearan.»

I, havent passat per tots tres altars, Baltasar va demanar als sacerdots:

—Digueu-me on és l'altar del déu que protegeix els humiliats i els oprimits, per tal que jo li implori i l'adori.

Després d'un silenci llarg, els sacerdots respongueren:

—No en sabem res, d'aquest déu.

Aquella nit el rei Baltasar, després que la lluna hagué desaparegut darrere les muntanyes, va pujar fins a dalt de tot de les seves terrasses i digué:

—Senyor, he vist. He vist la carn del sofriment, el rostre de la humiliació, l'esguard de la paciència. I com pot, qui ha vist totes aquestes coses, no veure't a tu? Com podré suportar el que he vist sense veure't?

L'estel es dibuixà molt lentament sobre el cel, vers l'Orient. Es movia d'una manera gairebé imperceptible. Semblava molt prop de terra. Lliscava silencios, sense que tremolés ni una fulla. Venia des de sempre. Mostrava l'alegria, l'única, sense cap replec, el vestit sense costura de l'alegria, la substància immortal de l'alegria.

I Baltasar el va reconèixer de seguida, perquè només podia ésser d'aquella manera i no pas altrament.

traducció de Joaquim Martí i Mainar